

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku
Wydział Instrumentalny

Karol Garwoliński

**Ewolucja harmoniki w twórczości Fryderyka Chopina
oraz jej znaczenie dla ekspresji na przykładzie wybranych polonezów**

Promotor: prof. zw. dr hab. Bogdan Czapiewski

Harmonika Fryderyka Chopina stanowi doskonały przykład konglomeratu zjawisk i jakości, które wielopłaszczyznowo wpłynęły na szereg aspektów tak artystycznych, jak i historycznych. Można do nich zaliczyć chociażby te związane z percepcją, jak również z problemami wykonawczymi i wyrazowymi (kolorystyka, dynamika, pedalizacja etc.). Jest także harmonika wehikułem dynamicznych norm przeistaczania się stylu Chopina, nosząc jego ewolucyjne znamiona. Stanowią one wykładnik przemian jakie się dokonywały. Pozwalają prześledzić drogę artystycznego wzrastania kompozytora, który skądinąd swą dojrzałość twórczą osiągnął stosunkowo wcześnie. Harmonika chopinowska jest też w końcu *spiritus movens* przeistoczeń, jakie dokonywały się w muzyce europejskiej II połowy XIX i XX wieku. Trudne do przecenienia osiągnięcia Chopina na tym polu implikują istotne przeobrażenia w brzmieniowości późniejszych twórców. Należy tu wskazać chociażby chromatykę, która, coraz bardziej wyemancypowana i wysublimowana, odgrywa decydującą rolę w późniejszym rozpadzie systemu dur moll.

Poza unikalnością chopinowskich zjawisk harmonicznym samym w sobie i ich znaczeniem dla historii muzyki, zajmująca wydaje się być również wyrazowość, którą emanują. Jako że dla autora pracy harmonika jawi się jako niezwykle istotny dla ekspresyjności komponent dzieła muzycznego, nie sposób było tę właściwość pominąć. Pojedyncze współbrzmienia, jak i sposób ich zestawiania, decydują o oryginalności i niepowtarzalnym kształcie brzmieniowym, a przez to o niespotykaniu awangardowej jak na ówczesne normy ekspresji.

Zatem w obliczu tak istotnej roli i różnorodności oddziaływań tego elementu warsztatu kompozytorskiego, podjęta została w niniejszej pracy próba zbadania tychże fenomenów.

Dla uzyskania wymiernych rezultatów badań, do ich przeprowadzenia został wykorzystany wewnątrzgatunkowy materiał polonezów. Wybór ten wydaje się być uzasadnionym z dwóch powodów: po pierwsze - polonez jest tym gatunkiem, który, obok mazurków, w sposób systematyczny towarzyszy Chopinowi przez całe życie; po drugie - tożsama gatunkowo substancja pozwala uniknąć ewentualnego wypaczenia wyników badań, spowodowanego różnorodną predylekcją stylistyczną, właściwą dla rozmaitych gatunków chopinowskich. Dokonując wyboru konkretnych utworów spośród wszystkich fortepianowych polonezów Chopina posłużono się przede wszystkim kryterium chronologicznym, jak również stylistycznym. Nie sposób było nie wykorzystać sposobności włączenia pierwszego poloneza, który jest prawdopodobnie pierwszym spisany utworem siedmioletniego kompozytora, jak również tych ostatnich, będących arcydziełami wieńczącymi artystyczny żywot kompozytora. W

ostatnim z nich zmanifestowały się przecież najznakomitsze i najbardziej wyrafinowane, harmoniczne osiągnięcia Chopina.

Konstrukcja pracy zasadza się na pięciu rozdziałach, w których opisano m. in. zakresy i cele badań, problem periodyzacji stylu Chopina jak również zamieszczono przeprowadzone analizy utworów. **Rozdział pierwszy** zawiera przedstawienie dotychczasowego dorobku muzykologów w zakresie chopinowskiej harmoniki oraz opis znaczenia dokonań polskiej muzykologii na tym polu. Poza tym przedstawiony jest tam zakres planowanych badań oraz ich cel.

Rozdział drugi poświęcony jest zwięzłej charakterystyce dziewięciu opisywanych polonezów. Podane są w nim między innymi takie informacje jak daty powstania, charakter utworów czy też ich budowa formalna.

W **rozdziale trzecim** zamieszczone zostało zestawienie rozmaitych spojrzeń na kwestię periodyzacji twórczości Chopina. W obliczu badania ewolucji harmoniki, konieczne wydaje się porównanie dotychczasowych podziałów dokonanych przez muzykologów jak również przeanalizowanie doboru kryteriów, jakimi się przy tym kierowali.

Sercem pracy są **rozdziały czwarty i piąty**, opisujące przemiany chromatyki a także innych zjawisk harmoniczných oraz związanych z tym jakości wyrazowych. Chopinowska chromatyka, jako element najdalej wybiegający poza tendencje stylistyczne i normy harmoniczne pierwszej połowy XIX wieku, z pewnością zasługuje na wyodrębnienie. Analizując kolejne polonezy Chopina według ich chronologicznej kolejności zbadana została aktualność podziału tego elementu na chromatykę akcydentalną oraz chromatykę esencjalną, którego to rozróżnienia dokonał w swej wnikliwej pracy M. Gołąb¹. Praca tego uczonego stała się również inspiracją dla poszukiwań innych ewolucyjnych zjawisk w badanych utworach. Kolejny rozdział przedstawia analizy zorientowane na poszukiwanie symptomatycznych zjawisk harmoniczných, ich przemian a także wykazanie nowych, nieobecnych wcześniej współbrzmień. Niektóre z nich zostały porównane z analogicznymi, zawartymi w innych gatunkach tworzonych przez Chopina, akordami. Rozdział zawiera też opis subiektywnej optyki wyrazowości, płynącej ze specyficznej, unikalnej szaty harmonicznej badanych utworów.

Dołączona do pracy płyta CD zawiera, opisywane i analizowane w pracy, następujące polonezy Fryderyka Chopina:

Polonez B-dur WN 1

Polonez As-dur WN 3

Polonez d-moll WN 11

Polonez cis-moll op. 26 nr 1

Polonez A-dur op. 40 nr 1

Polonez c-moll op. 40 nr 2

Polonez fis-moll op. 44

Polonez As-dur op. 53

Polonez-fantazja As-dur op. 61

¹ M. Gołąb *Chromatyka i tonalność w muzyce Chopina*, Kraków 1991.

Stanisław Moniuszko Academy of Music Gdańsk
Instrumental Faculty

Karol Garwoliński

**The Evolution and Impact of Harmonics on Expression
in the Works of Frederick Chopin as Illustrated by Selected Polonaises**

Promoter: Prof. Bogdan Czapiewski

Chopin's harmonics constitutes an exquisite example of phenomena and qualities conglomerate, which has impacted in a multifaceted way to an array of artistic and historical aspects. These aspects regard such attributes as perception as well as expressive and performing issues (timbre, dynamics, pedalling etc). Harmony is also the vehicle, which contains dynamic qualities of Chopin's output transformation, comprising its evolutionary evidence. Those qualities are exponents of alterations that have been effectuating. They facilitate tracing the path of the artistic growth of the composer, who gained his creative maturity relatively early. Ultimately, Chopin's harmonics is a *spiritus movens* of transfigurations, which have taken place in European music in the second half of the nineteenth and the twentieth centuries. His invaluable harmonic achievements have resulted in relevant changes in musical language of successive composers. Chromatic textures should be concerned as one of those factors, which, gradually more emancipated and sophisticated, have led to the major-minor system crisis.

Apart from the intrinsic uniqueness of Chopin's harmony phenomena, as well as their significance for the history of music, 'absorbing' could be the expression they emanate with. Since the harmony is regarded by the author as one of the most significant expressive components in music, this predicate shouldn't be ignored. Single harmonic appearances and the way they are combined with each other settle originality and novelty of sound, and consequently create an unusually avant-garde expression in the contemporary times.

Thus, in the face of such importance and diversity of interactions that element of musical structure takes, an attempt to explore these phenomena has been taken in present dissertation.

In order to achieve tangible results of research, a uniform genre basis of the polonaises has been used to carry them out. This choice appears to be justified for two reasons: first - polonaise is the genre that was, in addition to mazurkas, systematically employed by Chopin through his lifetime; second - identical subject matter in regards of the genre prevents possible distortion of the research results, which could be caused due to diverse stylistic predilection characteristic for the various genres of Chopin. Criteria of chronology as well as that of style were used to select specific pieces out of all polonaises. It was impossible to not take advantage of the opportunity to incorporate the first polonaise, which was probably the first piece written by the seven-year-old composer, as well as the last ones, which are masterpieces defining Chopin's artistic

life. The last of them became manifest after the finest and most sophisticated harmonic achievements of Chopin.

The design of this dissertation is based on five chapters, which, *inter alia*, describe scopes and objectives of the research, the problem of periodisation of Chopin's output and the undertaken analysis of the polonaises.

The first chapter holds a presentation of researchers' achievements to date in the field of Chopin's harmony and describes the significance of Polish musicology's output in this area. Also, the extent of planned research and their purpose is shown.

The second chapter is devoted to a brief summary of the nine polonaises, which have been described and examined in the dissertation. Information such as the year of composition, the nature of the piece and formal structure is provided there.

In **the third chapter**, a summary of miscellaneous perspectives on the issue of Chopin's *oeuvre* periodisation was included. In the face of studying the development of harmonics, it seems necessary to compare the existing divisions made by musicologists as well as to analyse the criteria, which were used by them.

The core of the dissertation are **the fourth and fifth chapters**, describing the development of chromaticism as well as other phenomena of harmonics and the expressive qualities associated with them. Chopin chromaticism, which was so ahead of its time by the contemporary stylistic trends and harmonics standards of the first half of the nineteenth century, certainly deserves detailing. By analysing the polonaises according to their chronological order, the validity of M. Gołąb's research results have been examined. The scholar has made a distinction of Chopin's chromaticism by differentiating accidental chromaticism and essential chromaticism. The work of this musicologist has also become the inspiration for the exploration of other evolutionary phenomena in the examined pieces. The next chapter presents the analysis focused on the searching for symptomatic attributes of Chopin's harmonics, their transformation as well as demonstrating new, previously absent sonorities. Some of them were compared with analogous ones contained in other genres by Chopin. This chapter comprises also a description of a subjective view of expressiveness flowing from the specific, unique harmonic scheme of examined pieces of music.

Attached CD contains, described and analysed in the dissertation, the following polonaises by Frederic Chopin:

Polonaise in B flat major, WN 1

Polonaise in A flat major, WN 3

Polonaise in D minor, WN 11

Polonaise in C sharp minor, Op. 26 No. 1

Polonaise in A major, Op. 40 No. 1

Polonaise in C minor, Op. 40 No. 2

Polonaise in F sharp minor, Op. 44

Polonaise in A flat major, Op. 53

Polonaise-Fantasy in A flat major, Op. 61